

Małgorzata Swatowska
Jarosław Matysiak
Poznań

MATERIAŁY MELANII KLICHOWSKIEJ
(1921–1990)
(P.III–110)

Melania Klichowska urodziła się 26 sierpnia 1921 roku w Poznaniu jako dziecko Zdzisława i Marii z domu Piotrowiak. W latach 1928–1939 uczęszczała do szkoły podstawowej oraz do żeńskiego gimnazjum ogólnokształcącego im. Gen. Zamoyskiej w Poznaniu. W czasie II wojny światowej, w latach 1941–1945, była zatrudniona jako pracownik fizyczny w poznańskich Zakładach Umundurowania. Po zakończeniu wojny, w latach 1945–1946, uczęszczała do liceum ogólnokształcącego typu przyrodniczego przy Państwowym Gimnazjum i Liceum im. Heleny Modrzejewskiej (dawniej im. Gen. Zamoyskiej) w Poznaniu. Maturę zdała w czerwcu 1946 r.

W tym samym roku rozpoczęła studia biologiczne (sekcja Botaniczna) na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego (UP). W grudniu 1951 r., na podstawie egzaminów i pracy magisterskiej pt. *Halofity Wielkopolski / z Ziemią Lubuską/ i Kujaw*, napisanej pod kierunkiem prof. Zygmunta Czubińskiego (?) uzyskała stopień magistra filozofii w zakresie botaniki.

Jeszcze w czasie studiów na Wydziale Biologii, od r. 1947, Melania Klichowska pracowała w Zakładzie Ochrony Przyrody UP. Początkowo do 1951 r. jako asystent wolontariusz, a następnie w latach 1951–1955 r. jako starszy asystent.

Jednocześnie w latach 1951–1953 była zatrudniona w charakterze starszego asystenta w Pracowni Paleobotanicznej Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego (KBPPP), a po przejściu w styczniu 1954 r. KBPPP przez Instytut Historii Kultury Materialnej PAN (IHKM PAN), była zatrudniona nadal w tym samym charakterze w Pracowni Paleobotanicznej IHKM PAN w Poznaniu. W lipcu 1955 r. otrzymała tytuł adiunkta. W latach 1964–1971 pełniła obowiązki kierownika Pracowni.

W marcu 1964 r. na podstawie pracy *Rośliny naczyniowe w znaleziskach kulturowych Polski północno-zachodniej na przestrzeni czasu od neolitu do wczesnego średniowiecza* napisanej pod kierunkiem prof. Zygmunta Czubińskiego uzyskała tytuł doktora nauk przyrodniczych na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (UAM) w Poznaniu.

W związku z reorganizacją IHKM PAN Melania Klichowska w latach 1971–1977 była p.o. kierownika grupy Roboczej w Poznaniu podporządkowanej Centralnemu Laboratorium Instytutu w Warszawie. Po kolejnej reorganizacji, w latach 1977–1988 była kierownikiem Pracowni Paleobotanicznej IHKM PAN w Poznaniu.

W latach 1974–1975 i 1975–1976 (przez cztery semestry) prowadziła ćwiczenia w zakresie ochrony i konserwacji zabytków dla Katedry Archeologii UAM.

W kwietniu 1977 r. na podstawie ogólnego dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej *Studia paleobotaniczne nad znaleziskami roślin z ziem polskich z neolitu i epoki brązu.*, uzyskała stopień doktora habilitowanego nauk przyrodniczych w zakresie botaniki ze szczególnym uwzględnieniem paleobotaniki. W lutym 1979 r. otrzymała stanowisko docenta.

Uczestniczyła w I Sesji Archeologicznej IHKM w Warszawie w maju 1955 r. oraz w konferencjach archeologicznych sprawozdawczo-problemowych i planujących (w Bydgoszczy, Opolu i Poznaniu). Poprzez udział w międzynarodowych sympozjach i wymiany publikacji utrzymywała również kontakt z paleobotanikami europejskimi. Współpracowała także z International Work Group for Paleoethnobotany. Brała udział w ekspedycjach wykopaliskowych, pobierała i zabezpieczała próbki botaniczne podczas prac sezonowych w Biskupinie, Gieczu, Kaliszu, Międzyrzeczu Wlkp., Opolu, Poznaniu, Słupcu, Szczecinie, Wolinie Pomorskim i Wrocławiu. Zajmowała się uzupełnianiem zbiorów współczesnych materiałów porównawczych owoców i nasion.

Głównym przedmiotem badań Melanii Klichowskiej były makroskopowe szczątki roślin pochodzące z wykopalisk archeologicznych prowadzonych nie tylko w kraju, ale także z badań IHKM PAN poza jego granicami: w Afryce zachodniej, Bułgarii, Francji, Włoszech, byłej Jugosławii i na Sycylii. W trakcie swoich badań uzyskała m. in. cenne dane dla historii kultury materialnej, w szczególności te dotyczące gospodarki.

Jej dorobek naukowy to ponad 110 publikacji, z których pewna część ma charakter monograficzny jak np. materiały dotyczące neolitu i brązu, Polski północno-zachodniej czy Pomorza Zachodniego. Spośród publikacji należy wymienić m. in.: *Jakie owoce i nasiona znaleziono w Krakowie na Wawelu w czasie prac archeologicznych w latach 1950 i 1954* (1964); *Wykopaliska w Styrmen w świetle badań botanicznych*. (1966); *Neolityczne szczątki roślinne z Radziejowa Kujawskiego* (1970); *Neolityczne ślady zbóż tropikalnych i innych traw zbożowych z wykopalisk w Sudanie* (1982). Artykuły jej autorstwa były publikowane m.in. w: „Sprawozdaniach Archeologicznych”, „Archeologii Polski”, „Slavia Antiqua”, „Materiałach Zachodniopomorskich”, „Kwartalniku Historii Kultury Materialnej”, „Pomerania Aniqua”.

Od 1951 r. była członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Od 1960 należała do Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, a od 1964 r. do Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (PTPN). W kwietniu 1971 r. została członkiem Komisji Biologicznej PTPN, a w 1978 r. Komisji Archeologicznej PTPN. Należała również do Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i była członkiem Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania.

W latach 1951–1979 należała do Związku Nauczycielstwa Polskiego Oddział Pracowników PAN w Poznaniu. W latach 1958–1959 była członkiem Zarządu.

W latach 1934–1949 należała do Związku Harcerstwa Polskiego. Była członkiem Ligi Ochrony Przyrody (LOP). W latach 1949–1959 pełniła funkcję sekretarza Oddziału LOP.

Melania Klichowska za zasługi na polu naukowym, dydaktycznym i społecznym została odznaczona odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego (1964), medalem XX-lecia za zasługi dla rozwoju Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN (1976), medalem XXV-lecia za zasługi dla rozwoju archeologii polskiej (1979), złotą odznaką za opiekę nad zabytkami (1981), medalem 40-lecia PRL (1984). W 1982 r. otrzymała nagrodę Sekretariatu PAN za udział w opracowaniu studium zespołu osadniczego kultury łużyckiej pt. Woryty.

Rodziny nie założyła.

Zmarła 14 lutego 1990 r. Została pochowana 21 lutego 1990 r. na poznańskim Cmentarzu Komunalnym nr 2 na Junikowie (pole 25, grób rodzinny).

Materiały Melanii Klichowskiej PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu otrzymał w darze od brata Longina Klichowskiego w czerwcu 1996 roku (księga nabytków „B” nr. 175). Prace inwentaryzacyjne przeprowadzone zostały przez Magdalenę Swatowską we wrześniu 2012 r. Poprawki i uzupełnienia zostały naniesione przez Jarosława Matysiaka w październiku 2012 r. Spuścizna zawiera materiały z lat 1950–1988. Została podzielona na 5 zasadniczych grup zgodnie z wytycznymi przyjętymi w PAN Archiwum w Warszawie.

Grupa I licząca 7 jednostek archiwalnych, zawiera materiały z lat 1953–1981, które zostały uporządkowane rzeczowo i chronologicznie. Umieszczono tutaj kolejne redakcje rozprawy habilitacyjnej, luźne fragmenty tej pracy oraz różne wersje rozdziałów. Grupę zamyka wykaz literatury polskiej i zagranicznej dotyczącej paleobotaniki.

Grupa II składa się tylko z 2 jednostek. Są to materiały z lat 1953–1988 dotyczące pracy autorki spuścizny w Pracowni Paleobotanicznej Zakładu Archeologii Wielkopolski IHKM PAN oraz materiały III Symposium of the International Work Group for Paleoethnobotany, które odbyło się w maju 1974 w Krakowie.

Grupa III liczy 5 jednostek archiwalnych z lat 1950–1988, w której znajdują się m. in.: życiorysy, kwestionariusze osobowe, wykazy własnych publikacji, dyplomy, zaświadczenia, korespondencja służbowa i dokumenty płacowe, a także materiały dotyczące doktoratu i habilitacji.

Nieliczna jest korespondencja wychodząca i wpływająca z lat 1950–1989 zgromadzona w grupie IV, która składa się z 2 jednostek (w tym jednostka korespondencji wpływającej). Kopie pism wychodzących oraz pisma wpływające ułożono alfabetycznie.

Grupa V – załączniki liczy 6 jednostek archiwalnych do których włączono artykuły i nadbitki prac autorskich autorki spuścizny z lat 1953–1990 ułożone alfabetycznie. Całość zaopatrzone w aneks.

Po uporządkowaniu i zinwentaryzowaniu zespół Melanii Klichowskiej obejmuje 0,37 mb akt. W PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu nadano spuściznie sygnaturę P.III–110. Inwentarz zawiera 22 jednostki oraz 1 aneks.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Melanii Klichowskiej, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu, P.III–110, j. 10, 11.
2. Teczka personalna Melanii Klichowskiej, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, bez sygn.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Praca i materiały warsztatowe	1–7
II. Materiały działalności twórcy spuścizny	8–9
III. Materiały biograficzne	10–14
IV. Korespondencja	15–16
A. Wychodząca	15
B. Wpływająca	16
V. Załączniki	17–22
Aneks	1

I. PRACA I MATERIAŁY WARSZTATOWE

1. *Studia paleobotaniczne nad znaleziskami roślin z ziem polskich z neolitu i epoki brązu*
Tekst rozprawy habilitacyjnej ze zmienionym tytułem, poprawkami i uwagami autorskimi
1976, masz., l., k. 207
2. *J. w.*
Tekst rozprawy habilitacyjnej
1976, rkp., masz., l. i sz., k. 209

3. *J. w.*
Fragmenty i różne wersje rozdziałów rozprawy habilitacyjnej
1976, rkp., masz., l., k. 216
4. *J. w.*
Fragmenty i różne wersje rozdziałów rozprawy habilitacyjnej
1976, rkp., masz., l., k. 201+6 fkp
5. *Rośliny uprawne i dziko rosnące na ziemiach polskich w młodszej epoce kamienia i epoce brązu. Studium paleobotaniczne.*
Tekst rozprawy habilitacyjnej z poprawkami i uwagami autorskimi
1976, rkp., masz., l., k. 189
6. *J. w.*
Tekst rozprawy habilitacyjnej z poprawkami i uwagami autorskimi
1976, rkp., masz., l., k. 177
7. Paleobotanika
Bibliografia prac autorów polskich i zagranicznych
1953–1981, rkp., l., k. 31

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI TWÓRCY SPUŚCIZNY

8. Instytut Historii Kultury Materialnej PAN Pracownia Paleobotaniczna Zakładu Archeologii Wielkopolski
Sprawozdania, korespondencja
1953–1988, rkp., masz., pow., l., k. 48+ 1 fkp.
9. III Symposium of the International Work Group for Paleoethnobotany, Kraków 6–11 V 1974
Program, informatory, referaty, zaproszenie,
1974, masz., pow., druk, j. ang., niem., pol., ros., l., k. 54

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

10. Życiorysy, kwestionariusze, karty ewidencyjne, informacje o dotychczasowej pracy naukowo-badawczej
1951–1982, rkp., masz., kkp., druk., l. i sz., k. 75
11. Wykaz publikacji
1951–1988, rkp., l. i sz., k. 191
12. Dokumenty osobiste
Nominacje, powołania, odwołania, umowy o pracę, przeszeregowania, zaświadczenia, odpisy, korespondencja
1950–1988, rkp., masz., pow., druk l., k. 65
13. Doktorat
Podanie o wszczęcie przewodu doktorskiego, opinie, sprawozdania, plany pracy, korespondencja
1954–1964, rkp., masz., l., k. 39
14. Habilitacja
Podania o wszczęcie przewodu habilitacyjnego i dokumentacja z tym związana, opinie o kwalifikacjach naukowych oraz dotyczące pracy, tekst wykładu habilitacyjnego, sprawozdania, korespondencja
1966–1977 i b. d., rkp., masz., l., k. 72

IV. KORESPONDENCJA

A. Wychodząca

15. Kierownictwo Badań nad Początkami Państwa Polskiego
 Sekcja Naukowa Komisji Popierania Twórczości Naukowej i Artystycznej przy
 Prezydium Rady Ministrów + sprawozdanie z przebiegu pracy naukowej nad
Biocenozaami halobiontów śródlądowych Kujaw i terenów przyległych za czas od
 kwietnia do września 1952 r.
 Zakład Ochrony Przyrody i Uprawy Krajobrazu Uniwersytetu Poznańskiego
 Zarząd Uczelniany ZNP Oddział Pracowników PAN
 Wydział Rolnictwa i Leśnictwa przy Prezydium WRN w Bydgoszczy
 1950–1963, rkp., masz., l., k. 14

B. Wpływająca

16. Biuro Kształcenia i Doskonalenia Kadr Naukowych PAN+program zajęć
 konferencji szkoleniowej,
 Sekcja Naukowa Komisji Popierania Twórczości Naukowej i Artystycznej
 przy Prezydium Rady Ministrów,
 „Sprawozdania Archeologiczne”,
 Wydział Rolnictwa i Leśnictwa przy Prezydium WRN w Bydgoszczy.
 1951–1989, rkp., masz., masz. pow., l., k. 7

V. ZAŁĄCZNIKI

17. Paleobotanika A–M
 Artykuły i nadbitki prac
 1960–1990, druk., j. franc., niem., pol., l. i sz., k. 210, zob. aneks 1
18. J. w. N–P
 Artykuły i nadbitki prac
 1963–1986, druk., j. ang., pol., l., sz., k. 132, zob. aneks 1
19. J. w R–S
 Artykuły i nadbitki prac
 1964–1984, druk., j. ang., pol., l., sz., k. 188, zob. aneks 1
20. J. w. Sz–Ś
 Artykuły i nadbitki prac
 1953–1973, druk., j. ang., pol., l. i sz., k. 72, zob. aneks 1
21. J. w. W
 Artykuły i nadbitki prac
 1955–1986, druk., j. ang., franc., pol., l. i sz., k. 103, zob. aneks 1
22. J. w. Z
 Artykuły i nadbitki prac
 1955–1986, druk., j. ang., pol., l. i sz., k. 119, zob. Aneks 1

ANEKS 1

- J. 17. Artykuły i nadbitki A–M
1. *Aus Paläoethnobotanischen Studien über Pflanzenfunde aus dem Neolithikum und der Bronzezeit auf polnischem Boden.*, „Archaeologia Polona”, 1976, t. 17, s. 27–67
 2. *Charakterystyczne znalezisko roślinne z Lubieszewa, pow. Gryfice*, „Materiały Zachodniopomorskie”, 1970, t. 16, s. 167–181

3. *Dalsze badania odcisków roślinnych na neolitycznej polepie z Janówka, pow. Dzierżoniów, z 1966 roku.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1969, t. 21, s. 405–406
 4. *Drzewa owocowe w znaleziskach archeologicznych*, „Nasze drzewa leśne”, 1990, t. 18, s. 9–61
 5. *Informacje z badań paleoetnobotanicznych próbek średniowiecznych ze Wzgórza Zamkowego w Pułtusku*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1982, t. 34, s. 233–235
 6. *Jakie owoce i nasiona znaleziono w Krakowie na Wawelu w czasie prac archeologicznych w latach 1950 i 1954.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1964, t. 16, s. 429–434
 7. *Krótkie doniesienia o wynikach badań odcisków roślinnych na ceramice i polepie z kilku stanowisk neolitycznych.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1960, t. 11, s. 93–95
 8. *Krótkie doniesienia o wynikach badań próbek ziemi ze Stradowa z 1957 r.*,
 9. *L’activité de la section de Paléobotanique de l’institut d’Histoire de la Culture Matérielle à Poznań.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 1960, s. 369–370
 10. *Makroskopowe szczątki roślinne ze średniowiecza osad w Świeciu nad Wisłą.*, „Pomerania Antiqua”, t. 2, s. 335–343
 11. *Makroskopowe szczątki roślin z wykopalisk w Bruszczewie (powiat Kościański).*, „Przyroda Polski Zachodniej”, 1971, t. 9, 93–96
 12. *Materiały roślinne z Pruszcza Gdańskiego (okres rzymski).*, „Pomerania Antiqua”, t. 2, s. 283–286
 13. *Możliwości konsumpcyjne zbóż i motylkowych w północno-zachodniej Polsce od neolitu do końca XII w.*, „Studia z Dziejów Gospodarstwa Wiejskiego”, 1967, t. 9, z. 3, s. 31–47
- J. 18. Artykuły i nadbitki N–P
1. *Najstarsze zboża z wykopalisk polskich.*, „Archeologia Polska”, 1975, t. 20, z. 1, s. 83–143
 2. *Neolityczne szczątki roślinne z Radziejowa Kujawskiego.*, „Prace i materiały muzeum archeologicznego i etnograficznego w Łodzi”, Seria Archeologiczna, nr 17, 1970, s. 165–174
 3. *Neolityczne ślady zbóż tropikalnych i innych traw zbożowych z wykopalisk w Sudanie.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1982, t. 34, s. 83–86
 4. *Nowe odkrycia zbóż z najstarszych kultur wstęgowych.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1981, t. 33, s. 9–11
 5. *Nowe znalezisko szczątków Kotewki (Trapa Natans L.) na Pomorzu Zachodnim.*, „Przyroda Polski Zachodniej”, 1963, R. 7, s. 84–88
 6. *Odciski roślinne na neolitycznej ceramice ze stanowiska nr. 3 w Rybitwach, pow. Inowrocław.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1969, t. 21, s. 395–396
 7. *Odciski zbóż na polepie z obiektów archeologicznych w Haćkach, woj. Białystok, z 1973*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1986, t. 38, s. 321–322
 8. *Odciski roślinne z polepie z osady w Kobylnikach k. Buska Zdroju, woj. Kielce.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1986, t. 38, s. 259–260
 9. *Odciski roślin na Polepie ze stan. I w Kotlinie, pow. Jarocin, z lat 1963–1964.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1969, t. 20, s. 419–421

10. *Osada ludności Kultury Łużyckiej w Łagiewnikach, woj. Bydgoszcz, w świetle badań paleoetnobotanicznych.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1986, t. 38, s. 217–218
11. *Paleobotaniczne szczątki z grodziska wczesnośredniowiecznego w jedwabnie, woj. Toruń.*, „Archeologia VII”, 1983, z. 131, s. 171–180
12. *I Międzynarodowe Sympozjum Paleoetnobotaniczne*, s. 351–356
13. *Plants of the Neolithic Kadero (Central Sudan): a palaeoethnobotanical study of the plant impressions on pottery.*, „Origin and early development of food-producing cultures in north-eastern Africa”, 1984, s. 321–326
14. *Pozostałości odkryte w Niani (Gwinea) i Yendouman (Mali).*, 1984, praca 17, s. 463–469

J. 19. Artykuły i nadbitki R–S

1. *Rezultaty badań próbek archeologicznych z grodziska stożkowatego w Bninie koło Śremu.*, „Materiały do studiów nad osadnictwem bnińskim-grodzisko stożkowate”, PTPN Komisja Archeologiczna”, 1976, t. 9, s. 117–119
2. *Rośliny naczyniowe w znaleziskach kulturowych Polski północno-zachodniej.*, „PTPN Komisja Biologiczna”, 1972, t. 35, z. 2, s. 74
3. *Rośliny naczyniowe w znaleziskach kulturowych Polski północno-zachodniej od neolitu do wczesnego średniowiecza.*, „Sprawozdania PTPN”, 1969, s. 260–261
4. *Rośliny uprawne i chwasty z grodziska wczesnośredniowiecznego w Orszymowie, pow. Płock, z 1966 roku.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1969, t. 21, s. 433–434
5. *Rośliny uprawne i dziko rosnące z grodziska z VII–IX wieku w Bruszczewie, pow. Kościan.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1969, t.20. s. 461–464
6. *Rośliny uprawne ze stanowiska 4 w Wolinie.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, z. 4, s. 208–215
7. *Sesja plenarna Wydziału Nauk Biologicznych PAN.*, „Zebrania, zjazdy i konferencje naukowe”, 1971, z. 5, s. 504–508
8. *Sprawozdanie z badań materiałów botanicznych ze stanowiska 1 w Bonikowie w 1959 roku.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1964, t. 16, s. 415–417
9. *Sprawozdanie z badań nad zawartością próbki zboża z Wrocławia lewobrzeżnego z 1964 r.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1968, t. 19. s. 475–476
10. *Sprawozdania z badań próbek ziemi z Niemczy z 1962 roku.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1967, t.18, s. 395–396
11. *Struktury uprawne w epoce brązu i we wczesnej epoce żelaza na ziemiach polskich w świetle badań archeobotanicznych.*, „Archeologia Polska”, 1984, t. 29, z. 1, s. 69–108
12. *Subfossylna roślinność z grodziska wklęsłego w Bninie, pow. śremski.*, [w:] *Materiały do studiów nad osadnictwem bnińskim–grodzisko wklęsłe*, „Archeologia VII”, 1975, s. 185–198.

J. 20. Artykuły i nadbitki Sz–Ś

1. *Szczątki lnu i konopi w wykopaliskach na stanowisku 1 w Międzyrzeczu Wlkp.*, „PTPN Komisja Archeologiczna”, t. 5, z. 2, s. 99–102

2. *Szczątki roślinne odkryte na Wawelu w 1954 r.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1956, t. 2, s. 108–111
3. *Szczątki roślinne z Gieczu z badań wykopaliskowych w roku 1951.*, „Z Otchłani Wieków”, 1953, t. 22, z. 3, s. 102–104
4. *Szczątki roślinne z grodu kasztelańskiego w Legnicy.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 19, s. 473–474
5. *Szczątki roślinne z Latkowa, pow. Inowrocław, z okresu późnorzymskiego.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1969, t. 21
6. *Szczątki roślinne z wykopalisk archeologicznych w Kruszwicy, pow. Inowrocław, z lat 1959–1964.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1967, t. 18, s. 387–390
7. *Szczątki roślinne zachowane w podziemiach Katedry poznańskiej.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1964, t. 16, s. 418–423
8. *Szczątki roślinne znalezione na szczycie Ślęży.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 16
9. *Szczątki roślinne wykopalisk archeologicznych w województwie szczecińskim.*, „Przyroda Polski Zachodniej”, 1960, t. 4, z. 3–4, s. 11–18
10. *Ślady roślin z osady ludności kultury łużyckiej z IV–V okresu epoki brązu w Szczecinie-Niemierzynie.*, „Materiały Zachodniopomorskie”, 1973, t. 19, s. 43–47
11. *Ślady roślinne na zabytkach kultury pucharów lejkowatych z Kosina, pow. Pyrzyce (stanowisko 6).*, „Materiały Zachodniopomorskie”, 1973, t. 16, s. 107–109

J. 21. Artykuły i nadbitki W

1. *Wczesnośredniowieczne materiały paleoetnobotaniczne z Franknowa, woj. Olsztyn, Piotrawina, woj. Lublin, i Lublina.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1986, t. 38, s. 309–316
2. *Wczesnośredniowieczne szczątki roślinne odkryte w Wolinie na stanowisku wykopaliskowym 4 w latach 1953–1955.*, „Materiały Zachodnio-Pomorskie”, 1961, t. 7, s. 457–461
3. *Wczesnośredniowieczne ślady Prosa Zwyczajnego Panicum Miliaceum L. na polepie ze Słupna, gmina Borowiczki, woj. Płock*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1981, t. 33, s. 135–136
4. *Wykopaliska w Styrmen w świetle badań botanicznych.*, „Slavia Antiqua”, 1966, t. 13, s. 315–320
5. *Wyniki badań botanicznych nad materiałem ze st. I w Gorzędzieju, pow. Tczew z 1959 r.*, s. 1–4
6. *Wyniki badań materiałów botanicznych z prac wykopaliskowych na Ostrowie Tumskim we Wrocławiu w latach 1950–1955.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1961, t. 12, s. 111–121
7. *Wyniki badań odcisków na polepie pochodzącej z osiedla obronnego kultury łużyckiej we Wrocławiu-Osobowicach.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1968, t. 19, s. 453–455
8. *Wyniki badań odcisków na polepie z grodziska w Siemowie, pow. Gostyń.*, „Slavia Antiqua”, 1967, t. 14, aneks II, s. 183–184

9. *Wyniki badań odcisków utrwalonych na polepie ze stan. 2 w Łazach (gmina Szupia Nowa), pow. Kielce, z 1960 roku.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1964, t. 16, s. 435–436
10. *Wyniki badań próbek z grodziska w Szeligach, pow. Płock.*, s. 361–162
11. *Wyniki badań próbek botanicznych z Kołobrzegu z lat 1957–1958.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 14, s. 330–332
12. *Wyniki badań próbek botanicznych z wczesnośredniowiecznego stanowiska w Bonikowie, pow. Kościan, z 1958 roku.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1964, t. 16, s. 413–414
13. *Wyniki badań próbek botanicznych ze stanowiska 5 w Wolinie pomorskim z 1958 roku (materiały roślinne z warstw datowanych na ostatnie ćwierćwiecze wieku XII do wieku XIV).*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 16, s. 410–412
14. *Wzgórze Wisielców w Wolinie Pomorskim w świetle badań botanicznych.*, „Materiały Zachodniopomorskie”, 1967, t. 11, s. 571–576

J. 22. Artykuły i nadbitki Z

1. *Z badań na polepą ze stan. 2 w Rososzycy, pow. Ostrów Wlkp., z okresu rzymskiego.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1969, t. 20
2. *Z badań nad roślinami uprawnymi Polski wczesnośredniowiecznej.*, „Dawna Kultura”, 1955, z. 1, s. 22–30
3. *Z dalszych badań paleobotanicznych.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1971, t. 23, s. 239–257
4. *Ziarna zbóż i węgle drzewne z późno neolitycznej osady kultury ceramiki sznurowej w Garbinie, woj. Elbląg.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1986, t. 38, s. 153–155
5. *Znaleziska roślinne ze Starego Kołobrzegu.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1960, z. 11, s. 99–101
6. *Znaleziska zbóż na terenie ziem polskich od neolitu do XII wieku n. e.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 1961, t. 9, nr 4, s. 675–701
7. *Zwęglone zboża, rośliny strączkowe i dziko rosnące z grodu ludności kultury łużyckiej w Sobiejuchach, woj. Bydgoszcz, z okresu halsztackiego, faza c-d.*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 1986, t. 38, s. 218–221